

A polgári jogi szempontból releváns képességek vizsgálata

Dr. Jekkel Éva

Egyetemi adjunktus

SE Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

CME 2019.10.29.

AZ IGAZSÁGÜGYI PSZICHOLÓGUS SZAKÉRTŐI VIZSGÁLAT CÉLJA

Megismerni a vizsgált személy személyiségét, beleértve értelmi fejlettségét, érzelmi megnyilvánulásait, beilleszkedési képességét, konfliktus-hárítási és feldolgozó módjait

Szemponatok a tesztek kiválasztásához (El-Shenawy, O. E., 2017)

Purpose	Forensic assessment	Therapeutic assessment
	Helping legal decision-maker	Diagnosis and treatment
Examiner-examinee relationship	Objective or quasi objective role	Helping role
Standards	Clinical and legal standards	Clinical standards
Source of information	Clinical, psychosocial, and collateral information	Clinical and psychosocial information
Clarification of reasoning and the limits on knowledge	Expectation to be challenged	No expectation to be challenged
Documentation and communication of results	Evaluation report tend to be lengthy and detailed	No identified expectation about the structure, format, level of detail, and content of the evaluation report
Verbal communication about the evaluation results	High expectation to testify as an expert witness	No expectation to testify as an expert witness
Assessment base	Psychometric considerations (normative data, reliability, validity, and sensitivity)	Theoretical orientation, assessment approaches of the practitioner

Leggyakrabban alkalmazott tesztek Magyarországon

- **intelligencia célzott vizsgálata**
 - Wechsler féle intelligencia vizsgálatok (MAWI, MAWGYI-R, WISC)
 - Binet (főként gyermekek esetében alkalmazandó)
 - Raven (alacsony nyelvi kifejezési képesség és alacsony iskolázottság esetében lehet indokolt a használata)
- **organikus agyi károsodás gyanúja**
 - Benton-féle rajzreprodukciós vizsgálat
 - Bender-teszt
 - Raven
- **személyiség vizsgálatok**
 - Projektív tesztek (A Rosenzweig-féle Picture Frustration Test, Tematikus Appercepciók Teszt, Rorschach próba)
 - Kérdőíves eljárások (MMPI, MMPI-2, California pszichológiai kérdőív, NEO P R kérdőív)

Eset 1

- 51 éves férfi
- Vizsgálatát egy vidéki Járásbíróság rendeli el
- Indok: gondnokság alá helyezés
- Korábban 2 igazságügyi pszichiáter szakértői vélemény készült

Forenzikus előzmények/vélemények

2016. május: az eseti szakértőként kirendelt pszichiáter szakorvos (nem iü. elmeszakértő) cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezést javasolt

1. 2017. április: „Önmaga ellátására nem képes. Önálló életvitelre képtelen.” cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezését indokoltnak, illetve őt a választójoga gyakorlására képtelennek véleményezte az iü. elmeszakértő.

2. 2018. december: „részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezése indokolt, és választási jogának érvényesítéséhez szükséges belátási képessége tartósan, teljeskörűen hiányzik.”

- 2017. júniusában született ítélet cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezte az
- -ingó és ingatlanvagyonnal kapcsolatos rendelkezési jog,
- -a tartási kötelezettséggel kapcsolatos vagyoni döntés meghozatala,
- -a lakásbérlettel kapcsolatos jognyilatkozat megtétele,
- -örökösödési ügyek,
- -bentlakásos szociális intézetben történő elhelyezéssel kapcsolatos jognyilatkozatok,
- -az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása,
- -tartózkodási hely megválasztása ügycsoportok vonatkozásában.
- Továbbá kizárta a választójog gyakorlásából.

- Az alperes az ítélet ellen kézzel írott fellebbezést intézett a bírósághoz
- Majd a bíróság felhívására a kiegészítésre szoruló fellebbezést megerősítő levelet intézett a bírósághoz.
- A bíróság fellebbezésének másodfokra történő felterjesztése mellett döntött.
- Az alperes jogi segítségért fordult a Kézenfogva Alapítványhoz.
- Megbízott jogi képviselőjének segítségével fellebbezés kiegészítést nyújtott be a másodfokú bírósághoz
- A másodfokú bíróság az elsőfokú határozatot hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította.

- Az alperes az új eljárásban megbízott jogi képviselője útján a megismételt igazságügyi pszichiáter szakértői vizsgálattal és véleménnyel kapcsolatban észrevételeket terjesztett elő. Ebben kifogásolta a második szakértői vizsgálat leletének
 - -az elsővel való szinte teljes azonosságát (szövegrészek változtatás nélküli beemelését)
 - -a BNO-10 szerinti diagnózisok hiányát,
 - -a mentális retardáció mértékének megalapozott bizonyítékának (számszerű IQ adat) hiányát,
 - -az autizmus spektrum zavar modern diagnosztikus eszköztára alkalmazásának hiányát,
 - - hogy a szakértő megállapításait pusztán az előzményi iratokra és egy rövid elbeszélgetésre alapította.
- Kezdeményezte az eljárásba igazságügyi pszichológus szakértő bevonását és új szakértő kirendelését.

Pszichiátriai anamnézis

- 13 éves korában már gyermekpszichiátrián kezelték
- 2007-től több pszichiátriai osztályos kezelés, valamint rendszeres gondozói megjelenés
- Legfrissebb lelet: Pszichiátriai gondozójának 2019. márciusában kelt járóbeteg vizsgálati összefoglalója, mely szerint Krónikus szkizofrénia, Depresszív szindróma, Enyhe mentális retardáció miatt áll gondozásuk alatt.
- Legutóbb 2013-ban állt osztályos kezelés alatt
- 2017: Autizmus Alapítvány: Autizmus Spektrum zavar

Egyéb anamnesztikus adatok

- A páciens emlékei szerint: csak édesanyjával volt nagyon szoros kapcsolata, zajérzékenység, szenzoros érdeklődés (tárgyakat, embereket megszagolt) jellemezte, intenzíven érdeklődött a műszaki dolgok iránt.
- 1983: autisztikus magatartás miatti kezelés (sztereotip mozgások, inadekvát arckifejezés, szemkontaktus hiánya)
- 1998-tól többszöri kezelés Enyhe mentális retardáció miatt(DE! IQ=84)
- Primer generalizált epilepszia
- 2012: vasc. encephalopathia dg
- 2012-ben TIA zajlott
- 2013: Malignus neuroleptikus szindróma

Legutóbbi vélemény és gyógyszeres terápia

- Pszichiátriai Gondozóban rendszeresen kontrollálják Enyhe mentális retardáció, Depresszív szindróma, Krónikus paranoid szkizofrénia dg-sal
- Terápia: 2x15 mg Arisppa, 10-5-0 mg Scippa, 3x0,5 mg Frontin 2x1 Akineton

Családi anamnézis

- édesanyja értelmi fogyatékos
- édesapjánál alkoholbetegség, agresszivitás, kriminális magatartás

Jelen pszichológiai vizsgálat

- MAWI: átlagos intelligencia IQ = 97. (VQ (Verbális intelligencia) = 90. PQ (Performációs intellektus) = 106.)
- AKV: 83/100 pont. MMS: 27/30 pont. Óra Teszt: 5/10 pont.
- Benton teszt: 4,5 pont - *organikus érintettség*
- Wisconsin Kártyaszortírozási teszt: A szabályok rugalmas váltása jelentős nehézséget okoz, egy-egy szempontnál megtapad, azt perszeverálja. A vizsgálat eredményei az executív funkciók zavarát, és mentális rigiditást jeleznek

Jelen pszichológiai vizsgálat

- **Rorschach-teszt:** Érdemi választ nem adott a vizsgálat során, emiatt a teszt eredményei nem értékelhetők, nem értelmezhetők.
- **Szondi-teszt:** . A teszt eredményei a paranoid tünetképződésen és az autisztikus jegyeken túl depressziós és szorongásos tüneteket is jeleznek.
- **SCID-5-CV:** A teszt eredményei alapján korábbi major depresszív zavar valószínűsíthető, feltehetően gyászreakcióhoz köthetően.

Diagnózisok

- (BNO-10) szerint a fejlődés átható zavarai közé tartozó Gyermekkortól fennálló autizmus (F 84.0), ehhez társuló
- Egyéb tartós paranoid zavar (F 22.80), és
- Epilepszia (G 40.90), valamint
- Vascularis encephalopathia (G 45)
- Másodlagos parkinsonizmus (G 21.10)

Vélemény

- mentális zavarai együttesen sem olyan mértékűek, hogy érdemi kihatással bírnának az ügyei viteléhez szükséges belátási képességére
- autizmusából és a hozzá társuló bizalmatlan, rejtőzködő attitűdjéből adódóan az általa legfontosabb problémájaként megjelölt lakhatása és aktuális egyéb hivatalos ügyei intézésében támogató segítségére szorulhat

Eset 2

- 44 éves férfi
- Igazságügyi pszichológus szakértői vizsgálat – 1 alkalom, keresztmetszeti kép
- Ok: emberölés büntettének kísérlete és más bűncselekmények
- Korábban 1 szakértői vizsgálat, mely felvettette az organikus pszichoszindróma és az autizmus lehetőségét, valamint 1 „elmeállapot megfigyelés” a Szent Imre Kórházban (nem szakértők vizsgálták)

- Pszichiátriai előzmény: jelen eljárás tárgyát képező cselekményt megelőzően pszichiátriai kezelésben/gondozásban nem részesült
- Általános iskola alsó tagozatában pár alkalommal vitték a szülei pszichológushoz
- Ok: viselkedési zavar, beilleszkedési zavar
- Pszichiátriai gyógyszert nem szed

- Családi anamnézis: Negatív
- Suicidium, vagy suicid kísérlet: A családban nem volt, neki sem volt, gondolatot, késztetést is negált.
- Alkoholprobléma a családjában: Nincs, ill. nem volt.

Életvezetési adatok

- Főiskolai végzettség (főiskola, nyelvtanári végzettség)
- Főiskola elvégzése óta végig dolgozott – DE! gyakori munkahelyváltások
- Önálló életvitel (a felszínen)
- Házasságkötés, 14 év házasság, majd válás és a feleség halála
- A házasságból egy gyermek született, akit jelenleg az anyai nagyszülők nevelnek
- Jelenleg egyedül él, ez megfelel neki
- Szociális kapcsolatai igen szegényesek, és nincs is rá igénye

Vizsgálatok

- A vizsgálatokkal kellő mértékben kooperál, nem próbál önmagáról hamis képet kialakítani.
- A feladatok végrehajtására erőfeszítést tesz.
- Szemkontaktust megfelelően tartja, viselkedése konvencionális, udvarias, de sztereotip jellegű.
- A kérdésekre szívesen és adekvátan válaszol, a válaszadás előtt nem próbál kitérni.
- Pszichés státuszában durva eltérés nincs, abból kiemelendő a szociális kapcsolatok és az érzelmi élete szegényessége, gyenge emocionális rezonancia

Pszichológiai vizsgálat

- **Intelligencia vizsgálatok:** átlag alatti, alacsony intelligenciát jeleznek (IQ = 86, VQ = 100, PQ = 73; Raven: 19 pont; Benton: 2 pont)
- A vizsgálatok során teljesítménye jelentős mértékben jobb a verbális, mint a performációs próbákban.
- Gyakoriak a megtapadások, perszeveratív hibák, ill. az organicitásra utaló jelek
- Teljesítménye nem fluktuál, hanem a feladat komplexitásával, nehézségével párhuzamosan csökken, illetve az a feladat jellegétől függ.

Egyéb kognitív vizsgálatok

- A durva szűrővizsgálatok zavart NEM jeleznek (AKV: 97/100 pont; MMS: 29/30 pont; Óra Teszt: 10/10 pont).
- A finom kognitív vizsgálatok (Rey-komplex, Rey emlékezeti teszt, Wisconsin) az **executív funkciók** súlyos zavarát, illetve **frontális működészavart**, valamint **tanulási nehézséget**, gyenge vizuális memóriát és **súlyos téri tájékozódási nehézségeket** jeleznek.

- a vizuális információkat elemeikben, fragmentáltan észleli, azokat koherens egészszé integrálni nem tudja.
- a rész-egész viszony megragadására nem képes, komplex eseményeket, információkat adekvátan feldolgozni és értelmezni nem tud
- szabályokat önállóan képtelen felismerni és követni, szempontot váltani flexibilisen nem tud, a gondolatában egyszer felmerült szempontnál megtapad, azt perszeverálja

Személyiségvizsgálat

- A személyiségvizsgálatok (**Rorschach, MMPI**) eredményei az átlagosnál alacsonyabb értelmi színvonalat, differenciálatlan, éretlen és szkizoid személyiséget, valamint a személyiségfejlődés zavarát mutatják.
 - Mentális fékjei igen alacsony szinten működnek
 - tájékozódási készsége és ítélőképessége gyenge
 - Érdeklődése beszűkült, gondolkodása sablonos, perszeveratív és sztereotipizált, ítéletei merevek
 - Alkalmazkodási képessége gyenge
 - Személyisége éretlen, differenciálatlan és integrálatlan
 - Lelki élete formalizált és sablonos
 - Öröforrásainak köre szűk, viszonyulásainak hőfoka nagyon alacsony
 - Indulatai integrálatlanok, ösztönkésztetéseit és agresszióját elfojtja
 - Emocionális és indulati élete sivár, motivációi, indítékai nincsenek
 - Érzelmi igénnyel nem rendelkezik, emocionálisan nem is vehető igénybe, érzelmileg nem terhelhető
 - Interperszonális viszonyaiban alacsony hőfok, valamint közönyösség jellemzi, aszociális és apátiás
 - Dependencia, kapaszkodási törekvés és támogatási igény.

Köszönöm
a figyelmet!